

Տ. ԱՆԴԻԵԱՍ ԱՔԵՂԱ ԵԶԵԿՅԱՆ

ԳՀԾ, ՄՎԴ

ԴՎԻՆԻ 719 Թ. ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայագիտության մեջ տարածված է այն կարծիքը, որ Ս. Հովհան Գ. Օձնեցի (717–728 թթ.) հայրապետը Դամասկոսից վերադառնալուց հետո Դվինում 719 թ. հրավիրել է եկեղեցական ժողով, որի նպատակն է եղել ծիսական-վարչական բարեկարգությունների իրագործումը, հերետիկոսությունների դեմ պայքարը եւ «Կանոնագիրք Հայոց» ժողովածուի վավերացումը: Սակայն այս ժողովին վերագրվող վավերագրերում, ինչպես նաեւ պատմական սկզբնաղբյուրներում ուղղակի եւ անուղղակի որեւէ տեղեկություն չենք գտնում սույն իրադարձության վերաբերյալ¹: Խնդրո առարկա ժողովի վերաբերյալ առաջին անգամ տեղեկություններ է հաղորդում Միքայել Չամչյանն իր «Պատմութիւն Հայոց» երկում², սակայն նա իր շարադրանքում պատմական որեւէ սկզբնաղբյուրով չի հիմնավորում եկեղեցական այս ժողովի պատմականությունը: Մ. Չամչյանի հեղինակության շնորհիվ հայագիտության մեջ գրեթե աներկբայորեն սկսում է ընդունվել Դվինի 719 թ. եկեղեցական ժողովը՝ որպես պատմական իրողություն³:

¹ Դվինի 719 թ. եկեղեցական ժողովի վերաբերյալ պատմական տեղեկությունների բացակայությունն առաջինը նկատել է Մ.-Ֆ. Բրոսեն (տե՛ս **M. Brosset**, *Histoire Chronologique par Mkhithar d' Aïrivank*, XIIIe S., traduite de l'arménien, sur le manuscrit du Musée Asiatique, St.-Pétersbourg, 1869, AD. 719, էջ 79, ծնթ. 1): Այս իրողության վրա բազմիցս ուշադրություն է հրավիրել նաեւ Ա. Բոգոյանը (տե՛ս **Ա. Բոգոյան**, Հովհաննես Օձնեցին եւ «Մակս ժողովոց» երկի բնագիրը.- «Սուրբ Հովհան Օձնեցի հայրապետը եւ իր ժամանակը», 2003 թ. հունիսի 3–5, Հաղպատի վանք (Գիտաժողովի նյութեր), Ս. Էջմիածին, 2004, էջ 90. **Նույնի՝** «Գիրք՝ նվիրված հայ կանոնագիտական մտքի զարգացման առաջին երեք դարերին», «*Էջմիածին*», 2006, Զ., էջ 110):

² Տե՛ս **Մ. Չամչյան**, Պատմութիւն Հայոց, հտ. Բ., Վենետիկ, 1785, էջ 389–396:

³ Տե՛ս **Մ. վրդ. Մուրադեան**, Պատմութիւն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, վերահրատ., Ս. Էջմիածին, 2011, էջ 175. **Ն. վրդ. Մելիք-Թանգեան**, Հայոց եկեղեցական իրաւունքը, վերահրատ., Ս. Էջմիածին, 2011, էջ 331–346. **Յ. վրդ. Մովսիսեան**,

Մ. Չամչյանն իր «Պատմություն Հայոց» երկում Ս. Հովհան Գ. Օձնեցու «Երանելոյ Տեառն Յովանիսի Փիղոսոփայի Հայոց կաթողիկոսի յառաջին կենցաղն իւր եւ ի գալն յաթոռ հայրապետութեան եւ հաստատել բազմապատիկ եւ զանազան կարգս եւ կրանս Եկեղեցւոյ»⁴ գրվածքը ներկայացնում է որպես Դվինի 719 թ. եկեղեցական ժողովում ընթերցված ատենաբանութիւն⁵, իսկ «Կանոնագիրք Հայոց»-ում գետեղված «Կանոնք Տեառն Յովհաննիսի Իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի, գլուխ ԼԲ.»⁶ վերտառութեամբ կանոնախումբը՝ որպես այս ժողովի կանոններ⁷: Սակայն այս գրվածքներում որեւէ ակնարկ չկա խնդրո առարկա ժողովի վերաբերյալ: Եթե Ս. Հովհան Գ. Օձնեցու կանոններն այսպես կոչված Դվինի 719 թ. ժողովին վերաբերեին, ապա դրանց հեղինակավոր լինելու հանգամանքը չհշտելու համար, անշուշտ պետք է նշվեր այդ հանգամանքը, ինչպես «Կանոնագիրք Հայոց»-ում առկա մյուս կանոնախմբերի պարագային: Իսկ եթե «Կանոնագիրք Հայոց»-ն է վավերացվել, ապա Հովհան Գ. Օձնեցին դժվար թե խուսափեր այս նշանավոր իրողութեան մասին խոսելուց տվյալ ժողովածուին կցված իր հիշատակարանում⁸: Դվինի 719 թ. ժողովի մասին չի հիշատակվում նաեւ Ս. Հովհան Գ. Օձնեցու անունով հայտնի «Սակս ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս» երկում⁹: Եթե ընդունենք այս երկի՝ Հովհան Գ. Օձնեցու գրչին պատկանելու իրողութիւնը¹⁰, ապա խիստ անհավանական է, որ նա չըջանցեր իր գործունեութեան կարեւոր գրվածքներից մեկը:

Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ պատմութիւն, Բ. հրատ., Ս. Էջմիածին, 2008, էջ 157–160. **Մ. արք. Օրմանեան**, Ազգապատում, հտ. Ա., վերահրատ., Ս. Էջմիածին, 2001, էջ 964–967. **Մ. Պապյան**, Հովհան Իմաստասեր Օձնեցի. կյանքը եւ գործունեությունը, Երեւան, 1998, էջ 35. **J.-P. Mahé**, Die armenische Kirche von 611 bis 1066, in: **J.-M. Mayeur, N. Brox** (Hrsg.), Die Geschichte des Christentums: Religion, Politik, Kultur, Bd. 4, Bischöfe, Mönche und Kaiser: 642–1054, Freiburg-Basel-Wien, 1994, էջ 493. **A. Mardirossian**, Le livre des canons arméniens (Kanonagirk' Hayoc') de Yovhannēs Awjnc'i: église, droit et société en Arménie du IVe au VIIIe siècle (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 606, Subsidia 116), Lovanii, 2004, էջ 270–274. **N. Garsoïan**, Interregnum: introduction to a study on the formation of Armenian identity (ca 600–750) (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 640, Subsidia 127), Lovanii, 2012, էջ 30, 67, 91/93, 103:

⁴ Տե՛ս «Երանելոյ Տեառն Յովանիսի Փիղոսոփայի Հայոց կաթողիկոսի յառաջին կենցաղն իւր եւ ի գալն յաթոռ հայրապետութեան եւ հաստատել բազմապատիկ եւ զանազան կարգս եւ կրանս Եկեղեցւոյ», բնագիրը՝ Յ. Քէսէեանի, «Մատենագիրք Հայոց», հտ. Է., Բ. դար. (Յաւելուած), Անթիլիաս-Լիբանան, 2007, էջ 21–36:

⁵ Տե՛ս **Մ. Չամչեան**, Պատմութիւն Հայոց, հտ. Բ., էջ 389–393:

⁶ Տե՛ս «Կանոնագիրք Հայոց», հտ. Ա., աշխ.՝ Վ. Հակոբյանի, Երեւան, 1964, էջ 514–535:

⁷ Տե՛ս **Մ. Չամչեան**, Պատմութիւն Հայոց, հտ. Բ., էջ 393–395:

⁸ Տե՛ս «Կանոնագիրք Հայոց», հտ. Ա., էջ 535–537:

⁹ Տե՛ս «Յովհաննու Իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի Սակս ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս», գիտաբն. բնագիրը՝ Ա. Յակոբեանի, «Հանդէս Ամսորեայ», 2009, Ա.-ԺԲ., էջ 93–136:

¹⁰ Այս երկի Հովհան Գ. Օձնեցուն պատկանելու իրողությունը առաջինը մերժել է Մ. Չամչեանը (տե՛ս **Մ. Չամչեան**, Պատմութիւն Հայոց, հտ. Բ., էջ 576–587): Հետագայում սույն տեսակետն ընդունելություն է գտել որոշ հայագետների կողմից (տե՛ս **Մ. արք. Օրմանեան**,

նստավայրը լինելու պատճառով է միայն ենթադրել, թե ժողովն այնտեղ է գումարվել: Մյուս հեղինակը Սամուել Անեցին (1100/05–1185/90 թթ.) է, որն իր «Հաւաքմունք ի գրոց պատմագրաց» ժամանակագրական երկում հաղորդում է, որ հայոց ՃՀ. (170+551=721) թվականին «Սուրբ իմաստասէրն Յոհան կանոնական կարգաւք պայծառացոյց զեկեղեցիս, զսա կոչէ ամիրապետն ի դուռն իւր եւ վասն առաւել վայելչութեան սորա պատուէ մեծագոյն պատուով»¹⁴: Այստեղ ընդհանրապէս չի խոսվում Դվինում հրավիրված ժողովի մասին, իսկ «կանոնական կարգաւք պայծառացոյց զեկեղեցիս» ոչ այնքան հստակ արտահայտություն է, որը կարող է վերաբերել առհասարակ Հովհան Գ. Օձնեցու գործունեությանը: Հաջորդ պատմիչը Մխիթար Այրիվանեցին է (1230/35–1297/1300 թթ.), որն իր «Պատմութիւն ժամանակագրական» աշխատության մեջ հիշատակում է. «719-Յովհան Օձնեցի արար ժողով ի Մանագկերտ եւ եհան զհոռոմն եւ զհայսն իւր ի հայոց»¹⁵: Այս վկայությունը հավանաբար չփոթի արդյունք է՝ Մանագկերտի ժողովի 726 թվականը դարձել է 719-ը:

Այսպիսով, Դվինի 719 թ. ժողովի պատմականությունը վերաբերյալ որեւէ ուղղակի հիշատակություն գրեթե առկա չէ՝ բացի Պողոս Տարոնացու վկայությունից: Անհավանական է, որ հայ մատենագիրները լռության մատենին մի այսպիսի կարեւոր եկեղեցական ժողով, որի նպատակն է եղել Հայոց Եկեղեցում ծիսական-վարչական բարեկարգությունների իրագործումը եւ «Կանոնագիրք Հայոց»-ի վավերացումը:

Սակայն այստեղ հարց է ծագում՝ ինչո՞ւ է Մ. Չամչյանը, առանց պատմական ծանրակշիռ փաստերի, հիշատակել Դվինի 719 թ. եկեղեցական ժողովի մասին: Մեր կարծիքով՝ այս հարցի պատասխանը պետք է փնտրել Մ. Չամչյանի՝ Ս. Հովհան Գ. Օձնեցուն Քաղկեդոնի ժողովի համակիր ներկայացնելու ձգտման մեջ¹⁶:

Ս. Հովհան Գ. Օձնեցու նկատմամբ վերաբերմունքը միանշանակ չէ հատկապէս քաղկեդոնական հայ եւ օտար մատենագիրների երկերում:

კრიტიკულად დაადგინა, გამოკვლევა და კომენტარები დაურთო ზ. ალექსიძემ, თბილისი, 1980, էջ 84–85. Արսեն Մափարացի, Վրաց (Քարթլիի) եւ Հայոց (Սոմխիթի) բաժանման մասին. - Լ. Մելիքսեթ-Քեկ, Վրաց աղբյուրները Հայաստանի եւ հայերի մասին, հտ. Ա. (Ե.-ԺԲ. դար), Երևան, 1934, էջ 39. Կղեմէս Գալանոս, Միաբանութիւն Հայոց Սուրբ Եկեղեցւոյն ընդ մեծի Սուրբ Եկեղեցւոյն Հռովմայ, հտ. Ա., Հռոմ, 1690, էջ 201–209:

¹⁴ «Սամուել Անեցի եւ շարունակողներ ժամանակագրութիւն», աշխ.՝ Կ. Մաթեւոսյանի, Երևան, 2014, էջ 157:

¹⁵ «Մխիթարայ Այրիվանեցւոյ Պատմութիւն ժամանակագրական», ի լոյս ընծայեաց Բ. Պատկանեան, Ս. Պետերբուրգ, 1867, էջ 66–67:

¹⁶ Մանրամասն տե՛ս Ե. Ա. Գալստյան, Հովհաննէս Օձնեցուն վերագրված մի գրության հեղինակի հարցի շուրջ, ՊԲՀ, 1977, 3, էջ 247:

Վերջիններս, ելնելով իրենց դավանաբանական դիրքորոշումից խիստ բացասական երանգներով են մեկնաբանել նրա գործունեությունը եւ գնահատել նրա մատենագրական ժառանգությունը: Այս իրողությունը պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ նրանք Ս. Հովհան Գ. Օձնեցու գործունեության հետ էին կապում Հայ Եկեղեցու հակաքաղկեդոնական դիրքորոշման վերջնական ամրագրումը¹⁷:

Ս. Հովհան Գ. Օձնեցու գործունեության եւ նրա մատենագրական ժառանգության հանդեպ Հայ կաթողիկոսների թշնամական ու մերժողական վերաբերմունքը որոշակի փոփոխության է ենթարկվում Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության անդամ Մ. Չամչյանի (1738–1823 թթ.)՝ Հայոց հայրապետի դավանաբանական կողմնորոշման վերաբերյալ առաջ քաշած մի նոր տեսակետի շնորհիվ: Մ. Չամչյանն իր «Պատմութիւն Հայոց» աշխատասիրության երկրորդ հատորում ծավալուն անդրադարձ է կատարում Հովհան Գ. Օձնեցու գործունեությանն ու մատենագրական ժառանգությանը¹⁸ եւ փորձում հիմնավորել, որ «սուտ է՝ եւ գրապարտութիւն

¹⁷ Կ. Պոլսի Փոտ Ա. պատրիարքը նշում է, որ Հովհանն Վալիկառնասցու ուսմունքը հայերի մեջ ավելի ամրացավ Մանագլերտի ժողովով (տե՛ս «Թուղթ Փաւտայ պատրիարքի առ Չաքարիայ կաթողիկոս Հայոց», էջ 182–183): Իսկ Արսեն Սափարացին, խոսելով Մանագլերտի ժողովի մասին, մեղադրում է Հովհան Օձնեցուն տիեզերական ժողովների ու Եկեղեցու հայրերի կանոններին եւ ավանդությանը հակառակ՝ Ս. Հաղորդությունը անապակ գինով եւ բաղարջ հացով կատարելու ավանդույթը Հայ Եկեղեցի ներմուծելու մեջ (տե՛ս **ՆՐԵՆԾԻ ՆԱԾԳԱՐԵՂՈՒ**, Գանցոցօճօճօճ Երեւան, 1900, էջ 84–85. **Արսեն Սափարացի**, Վրաց (Քարթլի) եւ Հայոց (Մոմխիթի) բաժանման մասին, էջ 39): Ս. Հովհան Գ. Օձնեցուն վարկաբեկելու իրենց ջանքերով հատկապես առանձնանում էին հայ միաբարները՝ ունիթորները: Նրանցից Ներսես Պալիեցը (Պաղոն) 1341 թ. Ավինյոնում Հռոմի Բենեդիկտոս ԺԲ. պապին (1334–1342 թթ.) է ներկայացնում Հայ Եկեղեցու այսպես կոչված «մոլորությունները» բովանդակող 117 կետից բաղկացած մի ցուցակ: Այս ցուցակի 110-րդ հատվածը նվիրված էր հայոց «մոլորական» գրքերին, որոնց շարքում տեղ է գտել նաեւ Հովհան Օձնեցու «Սակա ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս» երկը: Հայ միաբարներից՝ Հովհան Գ. Օձնեցու հանդեպ իրենց ատելությամբ առանձնանում են ԺԷ. դարավերջի մատենագիրներ Հերոնիմոս Լեհացին եւ Գրիգոր Ուրախ Կարնեցին (տե՛ս **Յ. Ս. ԱճԻՍԵԱՆ**, Հայ մոլորական համարում գրքերն ըստ լատինական մի հին ցուցակի.– **ՆՈՒՅՆԻ**՝ «Մանր երկեր», Լոս Անջելես, 1987, էջ 303, 308): Ս. Հովհան Օձնեցու գործունեությունը խիստ բացասական է նկարագրում նաեւ ԺԷ. դարի հիսուսյան պատմաբան Կղեմես Գալանտը: Նա վերջինիս գործունեության հետ է կապում Հայ Եկեղեցու հակաքաղկեդոնական դիրքորոշման առաջացումը եւ ի մասնավորի նշում, որ նրա շնորհիվ Հայոց Եկեղեցին «փխտակների» վերածվեց (տե՛ս **Կղեմես Գալանտ**, Միաբանութիւն Հայոց Սուրբ Եկեղեցւոյն ընդ մեծի Սուրբ Եկեղեցւոյն Հռոմայ, հտ. Ա., էջ 201–209): Հովհան Գ. Օձնեցու գործունեության նկատմամբ Կղեմես Գալանտի ունեցած բացասական դիրքորոշումից է ազդվել նաեւ ռուս եկեղեցական «պատմաբան» Ա. Աննինսկին (տե՛ս **А. АННИНСКИЙ**, История Армянской церкви (до XIX века), Кишиневъ, 1900, էջ 116–120): Այս աշխատության քննադատությունը տե՛ս **Հ. Մանանդյան**, Երկեր, հտ. Է., Երեւան, 2010, էջ 40–46:

¹⁸ Տե՛ս **Մ. Չամչյան**, Պատմութիւն Հայոց, հտ. Բ., էջ 571–672:

է ասել զնմանէ, թէ ընդդէմ կացեալ իցէ նա սուրբ ժողովոյն Քաղկեդոնի բանիւք եւ գրովք եւ բաժանեալ իցէ զՀայս յայլոց ազգաց»¹⁹: *Իր առաջ քաշած սուլն տեսակետը հիմնավորելու համար Մ. Չամչյանն առաջին հերթին ջանում է «ապացուցել», որ Հովհան Գ. Օձնեցուն՝ 726 թ. Մանագլեքերտում գումարած Հայ-ասորական եկեղեցական ժողովը հակաքաղկեդոնական բնույթ չի ունեցել: Այսպես՝ նա առաջ է քաշում պատմական ապացույցներից զուրկ մի տեսակետ, ըստ որի Մանագլեքերտում գումարվել են երկու տարբեր եկեղեցական ժողովներ՝ տարբեր ժամանակներում: Մանագլեքերտի Ա. եկեղեցական ժողովը գումարել է ոմն հակաքաղկեդոնական Հովհաննես Մանագլեքերտցին, որն իբրեւ թե Ներսես Գ. Տայեցու (641–661 թթ.) հայրապետութեան վերջին վեց տարիներին Հայոց իշխան Թողորոս Ռշտունու կողմից նշանակվել է կաթողիկոսական տեղապահ»²⁰: Հետագայում Հովհան Մանագլեքերտցու գումարած հակաքաղկեդոնական բնույթ ունեցող Մանագլեքերտի Ա. ժողովը շփոթվել է Հովհան Գ. Օձնեցու գումարած 726 թ. Մանագլեքերտի Հայ-ասորական ժողովի հետ, որտեղ միայն քննվել է Հուլիանոս Հալիկառնացու ու նրա հետեւորդների՝ Քրիստոսի մարմնի անապականութեան վերաբերյալ ուսմունքը եւ որեւէ ձեւով անբարդարձ չի կատարվել քաղկեդոնականութեանը»²¹:*

Մ. Չամչյանի համար Հովհան Գ. Օձնեցու «հակաքաղկեդոնական» հորջորջումը ջնջելու, ինչպես նաեւ վերջինիս գումարած 726 թ.

¹⁹ Անդ, էջ 573:

²⁰ Ներսես Գ. Տայեցին (641–661 թթ.) պաշտոնապես գահակալել է մինչեւ 661 թ., սակայն 652 թ. բյուզանդական Կոնստանս Բ. կայսեր (641–648 թթ.) հետ եկեղեցական միություն հաստատելու պատճառով թշնամացել է Թեոդորոս Ռշտունու հետ եւ փախել Կ. Պոլիս, ապա՝ քաշվել Տայք: Նա Դվին է վերադարձել 658 թ.-ին՝ Թեոդորոս Ռշտունու մահից հետո (տե՛ս «Պատմություն Սեբեոսի», աշխ.՝ Գ. Վ. Աբգարյանի, Երևան, 1979, գլ. ԽԹ., էջ 167–168, գլ. ԾԲ., էջ 174–175): Մ. արք. Օրմանյանի կարծիքով՝ Ներսես Գ. Տայեցու բացակայության ժամանակ կաթողիկոսարանի գործերը վարել է Անաստաս Ակոռեցին (տե՛ս Մ. արք. Օրմանեան, Ազգապատում, հտ. Ա., էջ 855–856):

²¹ Տե՛ս Մ. Չամչեան, Պատմություն Հայոց, հտ. Բ., էջ 351–354, 357–358, 598–614: Մ. Չամչյանի ազդեցությամբ՝ Մանագլեքերտի Ա. եկեղեցական ժողովի պատմականությունն ընդունում են նաեւ Մ. վրդ. Մուրադյանցը, Ա. արք. Մխիթարյանցը, Հ. վրդ. Մովսիսյանը (տե՛ս Մ. վրդ. Մուրադեանց, Պատմություն Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ, էջ 171–172. Ա. արք. Մխիթարեանց, Պատմություն ժողովոց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ՝ հանդերձ կանոնադրութեամբք, էջ 241. Յ. վրդ. Մովսիսեան, Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ պատմություն, էջ 149): Մ. Չամչյանի վերոհիշյալ տեսակետի քննադատությունը տե՛ս Կ. վրդ. Տէր-Մկրտչեան, Բնութեան խնդրի նկատմամբ մեր եւ Մխիթարեան հայրերի ունեցած հայեացքը,– Նույնի՝ «Երկերի ժողովածու», պրակ Ա., Ս. Էջմիածին, 2008, էջ 135–136. Մ. արք. Օրմանեան, Ազգապատում, հտ. Ա., էջ 853–854: Մ. Պապյանը սխալմամբ կարծում է, թե Մ. Չամչյանն ընդհանրապես չի ընդունում Մ. Հովհան Գ. Օձնեցու կողմից 726 թ. Մանագլեքերտում ժողով գումարելու իրողությունը (տե՛ս Մ. Պապյան, Հովհան Իմաստասեր Օձնեցի. կյանքը եւ գործունեությունը, էջ 12–13):

Մանազկերտի ժողովի հակաքաղկեղոնական բնույթը բացառելու գործում լուրջ խոչընդոտ էր հայրապետի անվամբ հայտնի «Սալս ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս» երկը: Այստեղ առանձնակի շեշտադրումով արտահայտված էին ինչպես դրա հեղինակի, այնպես եւ 726 թ. Մանազկերտի ժողովի հակաքաղկեղոնական կողմնորոշումը: Այս խնդիրը լուծելու համար Մ. Չամչյանը մերժում է խնդրո առարկա երկի՝ Հովհան Գ. Օձնեցու գրչին պատկանելու իրողությունը եւ այն համարում հետագա դարերում հակաքաղկեղոնականների հեղինակած գրություն²²: Սակայն այս տեսակետին խոչընդոտում էր այն, որ «Սալս ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս» երկում առկա Ս. Պատարագի հացին ու գինուն, Առաջավորաց եւ Քառասորդաց պահքերին, Ավագ հինգչաբթիի Ս. Հաղորդության խնդիրներին վերաբերող կանոնները, որոնք հակաքաղկեղոնական հստակ ուղղվածություն ունեին, կրկնվում էին նաեւ Հովհան Գ. Օձնեցուն պատկանող կանոնախմբում²³ եւ «Երանելոյ Տեառն Յովանիսի Փիղոսոփայի Հայոց կաթողիկոսի յառաջին կենցաղն իւր եւ ի գալն յաթոռ հայրապետութեան եւ հաստատել բազմապատիկ եւ զանազան կարգս եւ կրանս Եկեղեցւոյ» գրվածքում: Այս հանգամանքն ակամայից վկայում էր հայրապետի՝ վերոհիշյալ երկի հեղինակ լինելու եւ հակաքաղկեղոնական դիրքորոշում ունենալու օգտին: Այս խնդիրը լուծելու համար Մ. Չամչյանը կրկին դիմում է իր առաջ քաշած Հովհան Մանազկեսցու եւ նրա գումարած Մանազկերտի Ա. ժողովի օգնությունը եւ ստեղծում 719 թ. Դվինի եկեղեցական ժողովը: Այս առնչությամբ նա նշում է, որ Հովհան Գ. Օձնեցու կանոնախմբում առկա հակաքաղկեղոնական ուղղվածություն ունեցող կանոնները նախապես ընդունվել են Մանազկերտի Ա. ժողովում, իսկ հետագայում՝ 719 թ. Դվինի ժողովի ժամանակ Հովհան Գ. Օձնեցին դրանք ներառել է իր կանոնախմբում: Իսկ Հովհան Գ. Օձնեցու այս քայլը նա բացատրում է նրանով, որ Մանազկերտի Ա. ժողովի կանոններն արդեն արմատավորվել էին հայոց մեջ եւ դրանց մերժումը կհարուցեր որոշ եկեղեցականների դժգոհությունը²⁴: Դվինի 719 թ. եկեղեցական ժողովի «ստեղծումը» պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ Մ. Չամչյանը չէր կամենում Հովհան Գ.

²² Տե՛ս Մ. Չամչեան, Պատմություն Հայոց, հտ. Բ., էջ 576–587:

²³ Տե՛ս «Յովհաննու Իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի Սալս ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս», էջ 118–134. հմմտ. «Կանոնագիրք Հայոց», հտ. Ա., էջ 514–535. «Երանելոյ Տեառն Յովանիսի Փիղոսոփայի Հայոց կաթողիկոսի յառաջին կենցաղն իւր եւ ի գալն յաթոռ հայրապետութեան եւ հաստատել բազմապատիկ եւ զանազան կարգս եւ կրանս Եկեղեցւոյ», էջ 21–36: Այս մասին նաեւ տե՛ս Ա. Յակոբեան, Յովհաննէս Օձնեցի. Սալս ժողովոցն, որ եղեն ի Հայս, էջ 87–88:

²⁴ Տե՛ս Մ. Չամչեան, Պատմություն Հայոց, հտ. Բ., էջ 630–650:

Օձնեցու կանոնները կապել 726 թ. Մանազկերտի եկեղեցական ժողովի հետ, քանի որ դրանով նա կհակասեր իր այն պնդմանը, թե այս ժողովում ընդհանրապես անդրադարձ չի եղել քաղկեդոնականությանը:

РЕЗЮМЕ

В арменоведении распространено мнение, что Св. Ованнес III Одзнецци (717–728 гг.) в 719 году в Двине созвал церковный собор, целью которого были осуществление церковных реформ и борьба с ересями. Однако в относящихся к собранию документах, а также исторических первоисточниках не находим никакой прямой или косвенной информации об этом событии. Сведения о соборе впервые сообщает М. Чамчян в своем труде «История Армении». Однако это свое упоминание он не обосновывает каким-либо историческим фактом. В данной статье впервые предпринимается попытка освещения обстоятельства «создания» Двинского церковного собора 719 года, связанного со стремлением М. Чамчяна представить Св. Ованнеса III Одзнецци сторонником Халкидонского собора.

SUMMARY

In the Armenology, it is common to state that Patriarch St. Hovhannes III of Odzoun (717–728) convened a Synod in Dvin in 719, aimed at the implementation of ritual-administrative improvements and struggle against heresies. However, we do not find any direct or indirect information on this event in documents, as well as in historical sources concerning this Synod. For the first time data on the issue at stake are provided by Michael Chamchyan, member of the Mekhitarist Congregation of Venice in his work entitled “History of Armenia”. However, he does not substantiate this reference by any historical fact.

This article, for the first time, attempts to cover the circumstances, in which the Synod of Dvin of 719 was convened, which is related to M. Chamchyan’s aspiration to present St. Hovhannes III of Odzoun as an adherent to the Council of Chalcedon.

